

Uitgebreide toelichting van het meetinstrument

Groningse Sociale Beperkingenschaal versie 2 (GSB- II)

April 2015

Review: 1) E. Bernges, M. Bertrand, L. Patelski
2) B. Dijcks
Herziening: JB Grondal
Invoer: ML Bokhorst

1 Algemene gegevens

	Het meetinstrument heeft betrekking op de volgende categorieën
Lichaamsregio	Overige, ongespecificeerd
Aandoening (ICD)	Overig, ongespecificeerd
Domein 'Menselijk functioneren' (ICF)	Algemene taken en eisen, Zelfverzorging, Huishouden, Tussenmenselijke interacties en relaties, Opleiding, beroep/werk, economisch leven, Maatschappelijk-sociaal leven

- Korte beschrijving* → De Groningse Sociale Beperkingenschaal versie twee (GSB-II) is een semi-gestructureerd interview voor het beoordelen van beperkingen in sociaal (rol)functioneren. Er wordt naar een betrekkelijk groot aantal gedragingen gevraagd, wat leidt tot een oordeel over functioneren in acht sociale rollen, die elk verschillende dimensies omvatten. De normen van de referentiegroep (groep van ongeveer gelijke leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, beroep, sociale klasse als de respondent) worden in beschouwing genomen, evenals iemands daadwerkelijke gelegenheid/handelsruimte om het gedrag uit te voeren. Doorslaggevend bij het bepalen van de beperkingen is de afwijking van geobserveerd gedrag ten opzichte van rolgedrag dat je zou verwachten van een gezond persoon in dezelfde omstandigheden. Hierbij gaat het om de frequentie, duur en ernst van de afwijking. Een aanvullend criterium voor bepalen van beperkingen is de wenselijkheid/noodzakelijkheid van (professionele) hulp.
De vragen hebben betrekking op de vier weken voorafgaand aan het interview. De informatie voor het invullen is afkomstig van de patiënt zelf, een informant of van beiden, en wordt liefst aangevuld met eigen waarnemingen van de onderzoeker. Deze vormt zich op grond van alle ter beschikking staande informatie een oordeel over alle rollen en dimensies, waarbij hij uitgaat van in principe observeerbaar gedrag en de feitelijke consequenties daarvan.
De GSB-II is in eerste instantie ontwikkeld voor wetenschappelijk onderzoek, maar kan ook gebruikt worden bij het afnemen van een sociale anamnese in het kader van diagnostiek en evaluatie van behandeling en begeleiding in de medisch en psychosociale hulpverlening.¹⁻⁴
- Doelgroep* → De Groningse Sociale Beperkingenschaal is met name bedoeld om te gebruiken bij patiënten met een psychiatrische ziekte. De herziene versie, GSB-II, betreft een generiek instrument en kan bij verschillende populaties volwassenen gebruikt worden.

- *Auteur:*
 - ✓ *Oorspronkelijke versie* → Wiersma D, de Jong A, Kraaijkamp HJM, Ormel J (1990)
 - ✓ *Nederlandse versie* → Wiersma D, De Jong A, Kraaijkamp HJM, Ormel J (1990)
- Dit betreft de GSB-II. De eerste versie werd reeds ontwikkeld in 1984.

2 **Doel van het meetinstrument**

- Evaluatief / effectiviteit
- Diagnostisch

3 **Soort / vorm van het meetinstrument**

- Combinatie van vragenlijst/observatielijst
- *Opbouw* → De GSB-II bestaat uit een interview met de patiënt en, indien mogelijk, een interview met een informant, die de afgelopen maand zeer regelmatig contact heeft gehad met de patiënt. Het interview schema bestaat uit een scoreformulier waarin voor elke dimensie standaard een aantal vragen wordt gesteld en een lijst van aandachtspunten die nagelopen wordt afhankelijk van de situatie.
De rollen en dimensies van GSB-II zijn:^{1,2}

<i>Rol</i>	<i>Dimensies</i>
1. Zelfverzorging	a. Persoonlijke verzorging b. Zelfpresentatie
2. Gezinsrol	a. Bijdrage aan de sfeer en het instandhouden b. Aandeel in de economische zelfstandigheid c. Eenpersoonshuishouding
3. Familierol	a. De emotionele band met de ouders b. De daadwerkelijke band met de ouders c. De emotionele en daadwerkelijke band met broers en /of zusters
4. Partnerrol	a. Emotionele band b. Seksuele relatie c. Verkrijgen van een relatie met een vaste partner
5. Ouderrol	a. Emotionele band b. Daadwerkelijke betrokkenheid
6. Burgerrol	a. Algemene interesse in het maatschappelijk leven b. Deelname in maatschappelijke groepen, organisatie en/of verenigingen c. Belangen van (anderen in) de maatschappij
7. Sociale rol	a. Kwaliteit van de contacten met vrienden en (goede) kennissen b. Frequentie en omvang van deze contacten
8. Beroepsrol	a. Dagelijkse routine b. Werkprestaties c. Omgang met anderen d. (Overige) dagelijkse bezigheden

- *Invulinstructie* → De GSB-II wordt afgenomen door een interviewer en is vrij ingewikkeld opgebouwd. Toepassing vereist training. In de instructie en training moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan een neutrale onderzoekshouding en een objectieve wijze van scoren. Tevens is in de handleiding een uitgebreide invulinstructie opgenomen, zowel voor gebruik tijdens een interview met een patiënt als voor een interview met een informant.²

- *Meetniveau* → per item: elk van de acht rollen en elke dimensie worden gescoord op een 4-puntsschaal van geen beperking (score 0), enige beperking (score 1), duidelijke beperking (score 2), tot ernstige beperking (score 3). Een score van 8 wordt gegeven als een beoordeling niet mogelijk is, en score 9 als een dimensie niet van toepassing is.^{1,2} Meetniveau is ordinaal. Er zijn uitgebreide toelichtingen per dimensie met betrekking tot wanneer sprake is van geen, enige, duidelijke of ernstige beperking.²
- *Meetniveau* → per subtest: de roltotaalscore is in het algemeen gelijk aan de hoogste van de dimensiescores voor de rol (met uitzondering van score 8 en 9). Indien de beoordelaar denkt hier goede redenen voor te hebben, kan één punt worden afgetrokken.
- *Meetniveau* → totaalscore: de procedure voor het berekenen van een somscore, gebaseerd op de roltotaalscores, maakt geen deel uit van het instrument. Er zijn indien dit gewenst is, echter wel mogelijkheden om een score te construeren.²

4 **Verkrijgbaarheid**

- *Opvraagbaar bij* → Universitair centrum psychiatrie UMCG
Postbus 30.001
9700 RB Groningen
tel: 050-3613839, fax: 050-3619722.
- *Geschatte kosten* → Er zijn geen kosten aan verbonden.
- *Copyright* → Ja

5 **Methodologische kwaliteit**

Het onderzoek van Schützwahl¹⁶ betreft een onderzoek uit het buitenland. Er zijn geen recente nieuwe onderzoeken gedaan.

- **Reproduceerbaarheid**

- ✓ *Betrouwbaarheid (reliability)* → geen gegevens bekend
- ✓ *Overeenkomst (agreement)* →

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van (eerste) GSB:

Rol	Kappa driedeling	Kappa# schaal dichotoom	ICC# gehele schaal	Kappa*
Zelfverzorging (overall)	0.81	0.80 / 0.53	0.81 / 0.62	0.60 / 0.78 / 0.68
Dimensie A	0.71	0.77 / 0.50	0.80 / 0.63	0.61 / 0.77 / 0.71
Dimensie B	0.76	0.72 / 0.44	0.69 / 0.52	0.60 / 0.69 / 0.55
Gezinsrol (overall)	0.84	0.58 / 0.68	0.61 / 0.62	0.49 / 0.83 / 0.58
Dimensie A	0.81	0.47 / 0.71	0.62 / 0.64	0.51 / 0.82 / 0.61
Dimensie B	0.79	0.88 / 0.52	0.79 / 0.51	0.52 / 0.71 / 0.61
Dimensie C		0.29 / 0.49	0.48 / 0.57	0.57 / 0.85 / 0.69
Familierol (overall)	0.63	0.62 / 0.49	0.72 / 0.58	0.54 / 0.74 / 0.63
Dimensie A	0.71	0.47 / 0.44	0.62 / 0.51	0.68 / 0.81 / 0.82
Dimensie B	0.53	0.54 / 0.85	0.74 / 0.69	0.62 / 0.75 / 0.78
Dimensie C	0.63	0.51 / 0.57	0.61 / 0.70	0.64 / 0.78 / 0.78
Partnerrol (overall)	0.72	0.75 / 0.67	0.82 / 0.68	0.44 / 0.81 / 0.59
Dimensie A	0.60	0.86 / 0.83	0.84 / 0.81	0.56 / 0.81 / 0.65
Dimensie B	0.76	0.70 / 0.67	0.81 / 0.68	0.60 / 0.86 / 0.78
Dimensie C				0.36 / 0.78 / 0.36

Ouderrol (overall)	0.68	0.85 / 0.63	0.77 / 0.62	0.73 / 0.85 / 0.82
Dimensie A	0.76	0.67 / 0.65	0.78 / 0.64	0.78 / 0.86 / 0.84
Dimensie B	0.83	0.59 / 0.71	0.27 / 0.61	0.73 / 0.84 / 0.81
Burgerrol (overall)	0.74	0.66 / 0.57	0.73 / 0.62	0.44 / 0.77 / 0.55
Dimensie A		0.72 / 0.57	0.62 / 0.64	0.59 / 0.86 / 0.79
Dimensie B		0.53 / 0.60	0.72 / 0.63	0.41 / 0.40 / 0.36
Dimensie C		0.68 / 0.66	0.81 / 0.74	0.63 / 0.70 / 0.57
Sociale rol (overall)	0.84	0.78 / 0.84	0.76 / 0.78	0.57 / 0.89 / 0.77
Dimensie A	0.83	0.73 / 0.63	0.64 / 0.76	0.52 / 0.70 / 0.56
Dimensie B	0.78	0.59 / 0.74	0.70 / 0.72	0.53 / 0.87 / 0.75
Dimensie C		0.40 / 0.12	0.17 / 0.49	
Beroepsrol (overall)	0.93	0.92 / 0.75	0.92 / 0.79	0.51 / 0.92 / 0.68
Dimensie A	0.88	1.00 / 0.92	0.59 / 0.54	0.50 / 0.81 / 0.64
Dimensie B	0.87	1.00 / 0.77	0.59 / 0.58	0.59 / 0.93 / 0.82
Dimensie C	0.71	1.00	0.70	0.56 / 0.81 / 0.69
Dimensie D		0.71 / 0.65	0.81 / 0.65	0.51 / 0.89 / 0.61
	N= 107 ^{1,4,5,7}	N= 37 / 85 ⁷	N= 37 / 85 ⁷	N=130 ⁶
	Meerdere patiëntenpopulaties met psychische problemen/van verschillende geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen			Patiënten van psychiatisch ziekenhuis voor dagbehandeling

* betreft achtereenvolgens: “modified kappa for the four-point ordinal scale”, “modified kappa for dichotomous assessment”, “mean of Cohen’s kappas for dichotomous assessment”

betreft interviewer-observator betrouwbaarheid / interviewer-audioband betrouwbaarheid

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van (eerste) GSB bij informant:

Rol	Kappa# schaal dichotoom	ICC# gehele schaal
Zelfverzorging	0.69	0.67
Gezinsrol	0.79	0.69
Familierol	0.61	0.64
Partnerrol	0.76	0.73
Ouderrol	0.76	0.69
Burgerrol	0.40	0.47
Sociale rol	0.64	0.72
Beroepsrol	0.78	0.79

betreft beoordeling betrouwbaarheid aan de hand van interviewer en opname audio-band, per dimensie zijn deze gegevens terug te vinden in bijlage van betreffende publicatie⁷

n=63, populatie informanten van patiënten van verschillende geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen⁷

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van combinatie-score van patiënt en informant van (eerste) GSB:

Rol	Kappa# schaal dichotoom	ICC# gehele schaal
Zelfverzorging	0.66	0.71
Gezinsrol	0.84	0.67
Familierol	0.64	0.75
Partnerrol	0.66	0.63
Ouderrol	0.63	0.66
Burgerrol	0.42	0.48
Sociale rol	0.68	0.68
Beroepsrol	0.92	0.89

betreft beoordeling betrouwbaarheid aan de hand van en interviewer en opname audio-band, per dimensie zijn deze gegevens terug te vinden in bijlage van betreffende publicatie⁷

n=43, populatie patiënten en informanten van verschillende geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen⁷

Test-hertest betrouwbaarheid (hertest door andere interviewer) van (eerste) GSB⁷:

	score patiënt		combinatie-score van patiënt en informant van (eerste) GSB	
Rol	Kappa# schaal dichotoom	ICC# gehele schaal	Kappa# schaal dichotoom	ICC# gehele schaal
Zelfverzorging (overall)	0.55	0.52	0.52	0.65
Dimensie A	0.55	0.62	0.52	0.74
Dimensie B	0.08	0.19	-0.05	-0.03
Gezinsrol (overall)	0.41	0.50	0.70	0.58
Dimensie A	0.52	0.49	0.82	0.79
Dimensie B	0.26	0.40	0.14	0.04
Dimensie C	0.09	0.15	-0.07	-0.01
Familierol (overall)	0.71	0.60	0.62	0.51
Dimensie A	0.57	0.57	0.52	0.67
Dimensie B	0.44	0.46	0.64	0.52
Dimensie C	0.24	0.43	0.47	0.60
Partnerrol (overall)	0.57	0.69	0.55	0.71
Dimensie A	0.64	0.81	0.38	0.78
Dimensie B	0.82	0.73	0.52	0.55
Ouderrol (overall)	0.61	0.53	0.74	0.73
Dimensie A	0.45	0.52	0.75	0.73
Dimensie B	0.33	0.26	0.54	0.51
Burgerrol (overall)	0.56	0.51	0.50	0.60
Dimensie A	0.65	0.56	0.69	0.67
Dimensie B	0.37	0.38	0.64	0.70
Dimensie C	0.46	0.66	0.47	0.41
Sociale rol (overall)	0.64	0.68	0.46	0.64
Dimensie A	0.58	0.69	0.59	0.71
Dimensie B	0.67	0.65	0.51	0.58
Dimensie C	0.29	0.49	0.43	0.52
Beroepsrol (overall)	0.65	0.73	0.66	0.74
Dimensie A	0.62	0.35	0.00	-0.11
Dimensie B	0.62	0.53	0.00	0.36
Dimensie C	0.00	-0.10		-0.33
Dimensie D	0.58	0.50	0.71	0.57
N	50		28	
Populatie	Patiënten van verschillende geestelijke gezondheidszorg voorzieningen		(Informanten van) patiënten van verschillende geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen	

• **Validiteit**

- ✓ *Content validity* → Bij de ontwikkeling is expliciet uitgegaan van een theoretisch kader (theorieën m.b.t. sociale rollen). Op grond van literatuur en statistische analyses is men gekomen tot de indeling in acht rollen.⁴
- ✓ *Construct validity* → De acht sociale rollen blijken het gebied van het sociaal functio- neren in zijn geheel te representeren. De construct-validiteit van het instrument wordt daardoor ondersteund. De validiteit van de gegevens wordt in het instrument bevorderd door de mogelijkheid om rekening te houden met specifieke omstandigheden of met een bepaalde referentiegroep. Door deze mogelijkheden wordt de validiteit van de gegevens beïnvloed door de kwaliteit van het interview. Training in het interviewen en in het gebruik van de beoordelingsregels is daarom bij de GSB een noodzaak.⁷

✓ *Criterion validity* → geen gegevens bekend

- **Responsiviteit / longitudinale validiteit**

Sensitiviteit/specificiteit:

Rol	Sensitiviteit	Specificiteit
Zelfverzorging	0.35	0.99
Gezinsrol	0.63	0.94
Familierol	0.69	0.85
Partnerrol	0.87	0.69
Ouderrol	0.83	0.91
Burgerrol	0.60	0.86
Sociale rol	0.67	0.80
Beroepsrol	0.98	0.67

n=131, populatie patiënten van verschillende geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen⁷

Wil men zekerheid hebben dat een persoon sociaal slecht functioneert, dan moet men zich vooral richten op rollen met hoge specificiteit (zelfverzorging, gezin, ouder).
Wil men zekerheid over goed functioneren, dan richten op beroepsrol en partnerrol.⁷

6 **Hanteerbaarheid / feasibility**

- *Taal* → Nederlands
- *Benodigdheden* → scoreformulier en gebruikershandleiding
- *Randvoorwaarden* → training in gebruik is een noodzakelijke voorwaarde om de GSB-II af te nemen²
- *Benodigde tijd* → de duur van een interview is afhankelijk van het aantal en de omvang van de problemen. In het algemeen zal het gesprek echter in ongeveer een uur kunnen worden afgerond.²
- *Gebruikershandleiding* → ja, verkrijgbaar²

7 **Normgegevens**

8 **Overige gegevens**

Er bestaat een Engelse versie van de GSB-II, de “Groningen Social Disabilities Schedule” (GSDS-II) die gelijktijdig met de GSB is ontwikkeld. De Afdeling Sociale Psychiatrie van de Rijksuniversiteit Groningen heeft voor de Nederlandse versie en de Engelstalige versie een handleiding en een scoreformulier uitgegeven. Er is ook een zelfbeoordelings vragenlijst ontwikkeld, de “Groningse Vragenlijst over Sociaal Gedrag” (GSVG) die gebaseerd is op de GSB. Deze vragenlijst bestaat uit ruim 100 uitspraken met telkens vier antwoord mogelijkheden.^{1,8}

Een deel van de gegevens m.b.t. de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid heeft betrekking op de eerste versie van de GSB. Omdat de latere wijzigingen vooral gericht waren op verheldering en verduidelijking en niet op inhoudelijke aspecten van de definities en omschrijvingen, mag verwacht worden dat de resultaten van het betrouwbaarheids-onderzoek bij de eerste versie een goede indicatie vormen voor de tweede.²

1. König-Zahn C, Furer JW, Tax B. Het meten van de gezondheidstoestand: 2.: lichamelijke gezondheid, sociale gezondheid. Assen: Van Gorcum; 1994.
2. Wiersma D, de Jong A, Kraaijkamp HJM, Ormel J. GSB-II: de Groningse Sociale Beperkingenschaal tweede versie. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Sociale Psychiatrie; 1990.
3. Schothorst PF, Emck C, Hop JC. Jongeren met psychotische stoornissen. Assen: Koninklijke Van Gorcum; 2003.
4. de Jong A, Ormel J, Wiersma D. De Groningse Sociale Beperkingenschaal: ontwikkeling en beschrijving van het instrument, betrouwbaarheid en de hiërarchie in sociale rollen. Tijdschrift sociale gezondheidszorg. 1987;65:706-712.
5. Wiersma D, de Jong A, Ormel J. De Groningen Social Disabilities Schedule: development, relationship with I.C.I.D.H., and psychometric properties. International journal of rehabilitation research. 1988;11(3):213-224.
6. Schützwohl M, Jarosz-Nowak J, Briscoe J, Szajowski K, Kallert T, the Eden study group. Inter-rater reliability of the Brief Psychiatric Rating Scale and the Groningen Social Disabilities Schedule in a European multi-site randomized controlled trial on the effectiveness of acute psychiatric day hospitals. International journal of methods in psychiatric research. 2003;12(4):197-207.
7. Kraaijkamp HJM. Moeilijke rollen: psychometrisch onderzoek naar de betrouwbaarheid en validiteit van de Groningse Sociale Beperkingenschaal bij psychiatrische patiënten. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Sociale Psychiatrie; 1992.
8. de Jong A, van der Lubbe PM. De ontwikkeling van de Groningse Vragenlijst over Sociaal Gedrag (GVSG). Tijdschrift sociale gezondheidszorg. 1995;73:474-479.